

Bölüm 18

GENÇLİĞİ VE HALKI AYDINLATMA BOYUTU İLE 19 MAYIS KUTLAMALARI¹

Turgut İLERİ²

Giriş

Milletlerin yaşantılarında ortak olarak gördüğü, andığı ve kutladığı bir takım özel günler vardır. Bu özel günler toplumların ortak yaşantılarından, geleneklerinden, millet olma yolunda verdikleri mücadelelerden ve yaşanan tarihi olaylardan ortaya çıkmıştır. Bu günler bayram, şölen, şenlik ve kutlama gibi adlarla anıla gelmiştir. Bu özel günlerden birisi de 19 Mayıs günüdür. 19 Mayıs'ın resmî bayram olarak kabul edilmesi ve kutlanması uzun bir süreci gerektirmiştir. 19 Mayıs tarihi, yakın tarihimizin önemli olaylarından biri olan Atatürk'ün Samsun'a çıktığı günü izafe etmesi dolayısı ile önemli görülmektedir. Atatürk, Nutuk adlı eserinde; "1919 yılı Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım" diyerek 19 Mayıs'ın Milli Mücadelenin başlangıcı olduğunu işaret etmiştir (Ekinci, 16). 19 Mayıs, en bilinen şekliyle Millî Mücadeleyi başlatmak üzere Atatürk'ün Samsun'a çıktığı bir gün olmasının yanında, bu hareketin yarattığı etki ve elde edilen sonuçlar bakımından ifade ettiği anlamı da ayrı bir önem taşır. Samsun'dan Amasya'ya, Amasya'dan önce Erzurum'a oradan Sivas'a, Sivas'tan Ankara'ya, Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılışına, Meclis açılışından Cumhuriyet'e, Cumhuriyet'ten İnkılaplara, İnkılaplardan da çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmayı hedefleyen ve sonraki yıllarda da etkisini gösteren önemli bir olay olarak tarihteki yerini almıştır (Esin, 35). Bu olay, sadece Milli Mücadeleyi başlatan ve zafere ulaşılmasını sağlayan bir hareket olarak görülmemekte, aynı zamanda doğu toplumlarını da etkileyen, onlarda bir dizi inkılap, ıslahat, demokratikleşme ve çağdaşlaşma akımlarının başlangıç noktası olarak da kabul edilmektedir (Sakal, 342).

19 Mayıs günü, ilk defa Atatürk'ün Samsun'a çıkıp milli mücadeleyi başlatması onuruna ve bu günün unutulmaması adına Samsun halkı tarafından 1926 yılında "Gazi Günü" olarak ilan edilmiş ve bu günün anısına törenler düzenlenmiştir. Bu tarihten sonra her yıl Samsun'da 19 Mayıs, önceden hazırlanan programlarla kutlanmıştır (Güven, 36). Kutlamalar resmi bir bayram olarak değil, geleneksel ve mahalli bir gün kutlaması şeklinde yapılmıştır. Buradaki kutlama törenleri diğer vilayetler içinde örnek teşkil etmiş, onlar da Gazi ile ilgili günlerini anmaya ve mahalli törenler yapmaya başlamışlardır. Samsun'da mahalli törenlerle başlayan 19 Mayıs kutlamalarının resmi bir bayram olarak ilan edilmesi tüm Samsunluların beklentisini oluştur-

¹ Bu çalışma, 6-8 Nisan 2018 tarihleri arasında İKSAD tarafından Gaziantep'te düzenlenen "Al Farabi 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde" sunulan bildiriden üretilmiştir.

² Dr. Öğr.Üyesi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, turgut.ileri@amasya.edu.tr

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları, Milli Mücadele tarihinin kıymetinin bilinmesinde ve toplumda kolektif bir hafıza oluşturulmasında önemli bir katkı sağlamıştır. Gerek stadyumlarda ve gerekse meydanlarda, talimatlar doğrultusunda kutlanan bayram törenlerinde çelenk koyma, resmigeçit ve halkı selamlama gibi rutin merasimden sonra günün anlamını ve önemini anlatan konuşmalara yer verilmiştir. Bu konuşmalar, aynı zamanda radyo istasyonu olan mahallerde naklen yayımlanarak halka duyurulmuştur.

Kutlama törenlerinde halkın, gençliğin ve tüm katılanların aydınlatılması ve bilinçlendirilmesi için verilen konferanslarda 19 Mayıs gününün anlamı, Milli Mücadele'nin önemi, işgal altında çekilen sıkıntılar, bu durumdan nasıl çıkıldığı, ülkenin kurtarılmasında Atatürk'ün oynadığı rol gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu bayramın gençliğe tahsis edilmesi dolayısı ile hem gençlerimize, hem halkımıza sağlığın kıymeti, vücut sağlığı ve sporun önemi ile ülkede sporun geliştirilmesine ilişkin planlardan söz edilmiştir. Bu bağlamda ülkesinin geleceğini emanet alacak gençlerimizin, gelecekteki taşıyacakları sorumluluk, sahip olacakları davranışlar ve görevler kendilerine duyurulmuştur. Onlar da düzenlenen törenlerde yaptıkları gösteri, spor ve jimnastik hareketleri ile karakteri sağlam, bünyesi sağlam, ülkesinin emanetini onuru ile sahiplenip daha ileriye taşıyacağını, bu konuda kendilerine güven duyulması gerektiği mesajını vermeye çalışmışlardır.

Ayrıca kutlama programları kapsamında sergi ve fuarların açılması, fener alayları ve gezilerin tertiplenmesi, şehirlerin ışıklarla süslenmesi, konser, eğlence ve sağlık taramalarının yapılması gibi faaliyetlere de yer verilmiştir. Tüm bu etkinliklerle halka inmek, halkla ve gençlerle birlikte olmak, geleceği birlikte kurgulamak duygu, düşünce ve algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında kutlamalarla ilgili programlar hem halkın, hem de gençlerimizin aydınlatılmasında, bir şuur oluşturulmasında ve kolektif hafızanın canlı tutulmasında önemli bir yer tutmuştur.

Kaynakça

Başbakanlık Cumhuriyet Arşiv Belgeleri

BCA,490.01.3.12.34/04.07.1936
BCA,030.10/198.353.5
BCA,490.01/4.16.7
BCA,490.01/1130.124.1.57
BCA,490.3.15.18/ 8 Nisan 1937

Resmi Gazete, TBMM Zabıt Cerideleri ve Talimatnameler

Resmi Gazete, sayı 17284, 19 Mart 1981
TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, İçtima 3, Cilt 26
19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Kutlama Talimatı, Ulus Basımevi, Ankara-1938
19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Kutlama Talimatı, Ulus Basımevi, Ankara-1937

Araştırma Eserler ve Makaleler

AKBAYRAK, Hasan.(1987). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar. *Tarih ve Toplum*, (Cilt 8 Sayı 43), 31-38

Sosyal Bilimler Tarih ve Sanat

- AKBULUT, Dursun Ali. (1995). Samsun'un Gazi Günü Ya da 19 Mayıs Bayramı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (C.XI Sayı 33), 771-779
- AKSAN, Âkil. (1981). *Atatürk Derki*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- ASLAN, Demo Ahmet. (2011). *Cumhuriyet'in Törensiz Meşruiyeti: Ulus Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü,
- Atatürk Söylev ve Demeçleri I-III*. (1997). Ankara : Atatürk Araştırma Merkezi
- BOLAT, Bengül Salman. (2012). *Milli Bayramlar Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- ÇETİNOĞLU, Neşe. *19 Mayıs 1919 Tarihinin Anlamı ve Önemi*. (02.05.2017 tarihinde <https://dghm.meb.gov.tr/yayinlar/dergiler/MilliEgitimDergisi/medergi/11.htm> adresinden ulaşılmıştır).
- EKİNCİ, Yusuf. (1989). 19 Mayıs (Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı). *Karaca*, (Sayı 629), 15-16
- ERTAN, Veli. (1985). 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın Mana ve Önemi. *Milli Kültür*, (Sayı 48), 19-21
- ESİN, Necmettin. (1986). 19 Mayıs. *Milli Kültür*, (Gençlik Özel Sayısı, Sayı 53), 34-35
- EVSİLE, Mehmet. (1999). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinin Konular İndeksi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- GÖZLER, H. Fethi. (1985). *İdeal Türk Gençliği*. *Milli Kültür*, (Sayı 48) , 22-32
- GÜVEN, Özbay. (1999). 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın Tarihsel Arka Planı, Osmanlı'dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları. *Toplumsal Tarih*, (C.11 Sayı 65), 33-38
- İNAN, Süleyman. (2005). 19 Mayıs Gününün Bayramlaşması. *Bilgi ve Bellek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi*, (Yıl 02, Sayı 03), 45-66
- KIRMIZIGÜL, Hüsameddin. (1985). Atatürk ve Gençlik. (*Milli Kültür*, Sayı 48), 33-37
- Nutuk*. (1995). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, (Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz)
- KOCATÜRK, Utkan. (1995). Atatürk'te Gençlik Kavramı. *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 291-294
- KOCATÜRK, Utkan. (2007). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, (Üçüncü Basım)
- SAKAL, Fahri. (2000). Ondokuz Mayıs: Tarihi Anlamından Hareketle Kutlanılmasına Yönelik Bazı Düşünceler. *19 Mayıs ve Milli Mücadele'de Samsun Sempozyumu, (20-22 Mayıs 1999, Samsun)*, 341-346
- ÖZKOL, Sedat. (1988). **Övünmekte Haklıyız Çünkü Beşiktaşlıyız**. İstanbul: Uğur Yayınları
- UZUN, Hakan. (2010). Milletin İradesi ile Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması. *Karadeniz Araştırmaları*, (Cilt:6 Sayı 24) 110-125

Sürelî Yayınlar

- Akşam, 19-20 Mayıs 1937, s.1
Cumhuriyet, 19-20 Mayıs 1937, s.1
Tan, 19-20 Mayıs 1937, s.1
Ulus, 19-20 Mayıs 1937, s. 1